

B&B
VIŠJA STROKOVNA ŠOLA

Diplomsko delo višješolskega strokovnega študija

Program: Ekonomist

Modul: Tehnični komercialist

TEMELJI IN PRINCIPI DELOVANJA ISLAMSKEGA BANČNEGA SISTEMA

Mentorica: mag. Romana Fišer, univ. dipl. ekon.
Lektorica: Ana Peklenik, prof. slov.

Kandidat: Nihad Adrović

Kranj, maj 2015

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici mag. Romani Fišer za vso pomoč pri pripravi diplomske naloge, za povratne strokovne argumente ter za usmerjanje in svetovanje.

Zahvaljujem se tudi lektorici Ani Peklenik, ki je mojo diplomsko nalogo jezikovno in slovnično pregledala.

Zahvalo dolgujem tudi mojim staršem, drugim članom družine ter prijateljem, ki so me bodrili, kontinuirano spodbujali in motivirali, kar je znatno pripomoglo pri pisanju diplomske naloge.

IZJAVA

»Študent Nihad Adrović izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom mag. Romane Fišer, univ. dipl. ekon.«

»Skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem objavo tega diplomskega dela na spletni strani šole.«

Dne _____

Podpis: _____

POVZETEK

Pred nekaj leti smo bili priča hudi finančni in gospodarski krizi, ki je bistveno vplivala na stabilnost in dobičkonosnost tako finančnih institucij kot drugih poslovnih subjektov; medtem ko je veliko število finančnih ustanov, predvsem temelječih na konvencionalnem sistemu, utrpelo velike in v nekaterih primerih tudi usodne izgube, se je islamsko bančništvo razvijalo, raslo ter pridobivalo kredibilnost in veljavo.

V diplomski nalogi bomo obrazložili temeljna načela in ideologijo delovanja islamskega bančnega sistema, dotaknili se bomo tudi islamskega prava, posebnih partnerskih pogodb ter ostalih zanimivih in na drugačnih principih zgrajenih konceptov; predvsem pa bomo poskušali proučiti omenjeni bančni sistem in ugotoviti temeljne razlike v primerjavi s konvencionalnim sistemom.

Vsekakor je islamski bančni sistem neke vrste fenomen, saj je v poslovnem svetu večinoma glavni cilj doseganje dobička, za kar se v veliko primerih uporabljajo vsa razpoložljiva sredstva, tako družbeno sprejemljiva kot tudi ne, po drugi strani pa islamski sistem promovira, zagovarja ter poskuša uvesti pošten sistem poslovanja; dokaz tovrstne usmeritve je odsotnost vključevanja obrestovanja, odsotnost izvajanja financiranja po šeriatu prepovedanih aktivnosti itd.

KLJUČNE BESEDE

- islamsko bančništvo
- šeriatsko pravo
- islam
- prepoved obrestovanja

ABSTRACT

A few years ago we were a witness of severe economy and financial crisis, which had negative influence on stability of financial institutions and other business subjects; at the time when numerous financial institutions, majorly those based on conventional system, had been facing with enormous and in some cases fatal losses, Islamic bank was developing, generating growth and gaining credibility as well as validity in the eyes of consumers.

In the following text I am going to describe fundamental principles and ideology of Islamic banking system, we are going to focus on analysing Islamic law, special partnership agreements and other interesting concepts based on different foundations; predominantly we are going to thoroughly analyse Islamic banking system and try to identify differences between Islamic and Conventional Banking.

Islamic banking system is truly a certain phenomenon; mostly the main reason in business world is to gain profit, without any considerations of moral acceptance of their activities. On the other hand, Islamic system is promoting, supporting and operating towards the goal of implementation of fair business-conducting system; the proof of such standpoint is avoidance of charging interest rate, not conducting financing forbidden by Shariah, e. g. Islamic law, etc.

KEYWORDS

- Islamic Banking
- Shariah Law
- Islam
- Prohibition of interest rate

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
1.1	Predstavitev problema.....	1
1.2	Cilji naloge	1
1.3	Metode dela	1
2	ZGODOVINA TER RAZVOJ ISLAMSKEGA BANČNIŠTVA SKOZI ČAS.....	2
3	IDEOLOGIJA ISLAMSKEGA BANČNIŠTVA	5
3.1	Šeriatsko pravo	5
4	OSNOVE FINANCIRANJA V ISLAMSKEM BANČNIŠTVU	8
4.1	Pravila financiranja.....	8
5	FINANČNE POGODBE	10
5.1	Vrste finančnih pogodb.....	11
6	OSNOVE TER VRSTE ISLAMSKIH FINANČNIH INSTRUMENTOV.....	14
6.1	Islamski denarni trg in nekaj temeljnih instrumentov.....	14
6.2	Vrste instrumentov Islamskega medbančnega denarnega trga	15
7	PRIMERJALNA ANALIZA MED KONVENCIONALNIM IN ISLAMSKIM BANČNIM SISTEMOM.....	18
8	IMPLEMENTACIJA ISLAMSKEGA BANČNIŠTVA V KONVENCIONALNI BANČNI SISTEM TER MOŽNOST RAZVOJA IB V EU IN SLOVENIJI	22
8.1	Možnost in način ustanovitve IB v Sloveniji	23
8.2	Možnost in način ustanovitve IB v EU	24
9	PRIHODNOST ISLAMSKEGA BANČNIŠTVA.....	25
10	ZAKLJUČEK.....	27
	LITERATURA IN VIRI	28

KAZALO TABEL

Tabela 1: Razvoj islamskega bančništva skozi čas	4
Tabela 2: Struktura ravnanj po šeriatu.....	6
Tabela 3: Del predpisanih kazni v Tazirju	7
Tabela 4: Primerjalna analiza islamskega in konvencionalnega bančništva	21
Tabela 5: Verska sestava prebivalstva Slovenije od 1921 do 2002	24
Tabela 6: Najvišje rangirane države na svetu glede na vključenost in vodenje islamskega bančništva	25

1 UVOD

1.1 Predstavitev problema

Pred kratkim smo bili priča izbruhu hude finančne ter gospodarske krize, ki je povzročila obilo preglavic in težav; v kriznem časovnem obdobju je bilo mogoče videti veliko finančnih institucij ter drugih podjetij, ki so utrpela gromozanske izgube, nekatera so celo zaključila svojo pot. Vseeno se je v tem časovnem obdobju našlo tudi precejšnje število podjetij, ki so se zelo uspešno zoperstavila težavni situaciji, nekatera pa so celo zaznala rast; med ustanovami, ki so se uspešno spopadle s kriznim obdobjem, so islamske finančne institucije. Njihovi rast, razvoj ter pridobivanje kredibilnosti prav v težavnem obdobju so hvalevredni dosežki. Naš glavni cilj bo tako izvedba izčrpne raziskave o temeljnih načelih, konceptih ter miselnosti delovanja islamskega bančnega sistema; z izvedbo predhodno omenjenega in posledično s pridobitvijo želenih ugotovitev bomo razrešili temeljni cilj oziroma problematiko obravnavane naloge, ki je globlje razumevanje ideologije islamskega bančništva; slednje nam bo močno razširilo obzorje ter poglobilo razumevanje celotnega bančnega in denarnega trga.

1.2 Cilji naloge

S tovrstnim raziskovalnim delom bomo poskušali osvetliti prijeme, principe ter načela, ki jih upoštevajo banke in finančne institucije, katerih delovanje temelji na načelih islamskega bančništva. Bralcem bomo omogočili berljivo literaturo o islamskem bančništvu v slovenskem jeziku, saj je razpoložljive malo.

Cilj naloge je torej z izvedbo študije pridobiti čim bolj avtentične ter relevantne informacije, ki bi lahko pomagale finančnikom, bankirjem ter ostalim pri sklepanju ter odločanju v okviru poslovnih dogodkov. Z dokumentom, ki nazorno identificira prednosti ter slabosti obeh sistemov, bi namreč morda lahko v prihodnosti ustvarili kombinirani ter bolj izpopolnjeni bančni sistem ali pa celostno spremenili delovanje trenutnega.

1.3 Metode dela

V diplomski nalogi je bilo uporabljenih kar precejšnje število metod dela. Primarna je vsekakor opisna metoda, s pomočjo katere smo opisovali različne pojave ter koncepte znotraj okvirja delovanja islamskega bančnega sistema. Prav tako smo uporabili primerjalno metodo, s katero smo primerjali konvencionalno in islamsko bančništvo. Med raziskovanjem smo veliko sklepali od posameznega k splošnemu in tudi obratno, uporabili smo torej induktivno-deduktivno metodo. Uporabili smo tudi

analitično metodo, kjer smo pomembnejše koncepte segmentirali ter proučili. Opravili smo tudi kar nekaj razgovorov z bankirji, ki so nam pojasnili svoje mnenje ter razmišljanje, kar je dodobra pripomoglo k boljšemu razumevanju obravnavane tematike.

2 ZGODOVINA TER RAZVOJ ISLAMSKEGA BANČNIŠTVA SKOZI ČAS

V časovnem obdobju od 18. pa vse do 20. stoletja so večino islamskega sveta kolonizirale določene evropske države, ki so v svoj dobrobit ter na svojstven način upravljale z gospodarstvom in ekonomskim ter finančnim sistemom podrejenih držav. Večina prebivalstva se je izogibala finančnim institucijam, ki so temeljile na konceptu obrestovanja. V drugi polovici 20. stoletja so se začele narodne vstaje, ki so obetale osvoboditev in napovedovale neodvisnost koloniziranih držav. Ob tovrstnem dogajanju so se začela pojavljati vprašanja, ki so zadevala obnovitev ter vzpostavitev gospodarskih ter drugih družbeno pomembnih sistemov, skladnih z lastnimi vrednotami ter načeli. Med letoma 1945 in 1963 si je večina predhodno koloniziranih držav izborila neodvisnost. Ta časovni horizont se šteje za začetno obdobje islamskega bančnega ter finančnega sistema, saj so se takrat odvijale razprave o teh vprašanjih. Prvotni zapisi o islamskem bančništvu segajo v leto 1940, ko so bila predstavljena razmišljanja, ki so bila predvsem osredotočena na razvoj gospodarskega sistema kot celote in ne zgolj na ekonomski ter finančni vidik. Avtorji so pisali o vzpostavitvi na šeriatskem pravu temelječega sistema, katerega principi naj bi temeljili na enakomerni družbeni porazdelitvi, konceptu pravičnosti, stimulaciji ekonomskih ustanov in na ostalih, po šeriatu pomembnih vrednotah. Pri ustvarjanju temeljev prihodnjega sistema sta bila izpostavljena predvsem dva koncepta, in sicer obvezna dajatev ali tudi davek za pomoč revnim (arabsko zakat) ter prepoved uporabe koncepta obrestovanja.

Muslimani niso želeli na slepo vpeljati ideologije konvencionalnega bančništva, temveč so jo želeli predelati v smeri, da bo sovpadala z vrednotami, prepričanji ter načeli, ki zagovarjajo enakomerno družbeno porazdelitev ter splošno blagostanje in pravičnost v družbi, kar posledično pripelje do druge bistvene zadeve, in sicer vpeljave prepovedi uporabe obrestovanja. Poenostavljeno povedano, želeli so ustvariti sistem, ki bi bil skladen z določbami, zapisanimi v šeriatskem pravu.

Najbolj zaslužni posamezniki, ki so s svojimi prispevki omogočili oris islamskega bančnega sistema, so šeriatski akademiki in muslimanski ekonomisti. Ti so s skupnimi močmi že konec leta 1960 ustvarili teoretični oris celovitega sistema. S skupnim ciljem vpeljati zadevo v uporabo tudi praktično so se pridružili številni poslovneži in bankirji. Inicijativa za praktično vpeljavo je bila opravljena s strani

zasebnih in ne vladnih pobudnikov, saj takratne politične razmere za tovrstno pobudo niso bile primerne.

Kralj Faisal bin Abdulaziz Al Saud je v tistem času ustanovil Organizacijo islamskih držav (angl. The Organization of the Islamic Conference) in podal članicam pobudo za ustanovitev lastnih islamskih bančnih sistemov; posledica omenjene iniciative je ustanovitev Islamske banke za razvoj (angl. Islamic Development Bank) leta 1975 v Savdski Arabiji, islamske banke Dubai tudi v letu 1975, islamske banke Faisal Egipt leta 1977 ter islamske banke Berhad Malezija. V tem času so bile ustanovljene akademske institucije za islamsko bančništvo, pa tudi raziskovalni centri, izdanih je bilo precejšnje število knjig na to tematiko in izvedena mednarodna islamska ekonomska konferenca. V obdobju od leta 1980 dalje je bila izvedena intervencija s strani države, ponujeno je bilo veliko dodatnih bančnih produktov, za omenjeno bančništvo se je začelo zanimati precejšnje število ekonomistov in akademikov z zahoda, raslo je tudi zaupanje v produkte in islamsko bančništvo na splošno. Prej omenjenim institucijam je sledila tudi ustanovitev Računovodske ter revizijske organizacije za islamske finančne institucije (angl. Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions) v letu 1990, nato islamskega medbančnega denarnega trga v letu 1994 itd. V obdobju po letu 2000 se je silovita rast, prepoznavnost ter zaupanje samo še povečevalo. V tem obdobju se je arhitektura islamskega finančnega sistema izpopolnila, poglobilo se je upravljanje s tveganji, ustanovljen je bil Odbor za islamske finančne storitve (angl. The Islamic Financial Services Board) itd. Po podatkih iz leta 2013 islamska bančna sredstva globalno gledano skupaj s poslovnimi bankami presegajo vrtoglav znesek 1,7 bilijona dolarjev, v zadnjih štirih letih je bila zaznana letna rast v višini 17,6 %, kar je osupljivo (http://en.wikipedia.org/wiki/Islamic_banking; http://www.slideshare.net/n_izzuddin/the-history-of-islamic-bank; <http://ijarusa.com/history-of-islamic-banking/>; <http://www.sailanmuslim.com/news/origin-and-history-of-islamic-banking/>; <http://www.siddiqi.com/mns/Lecture2.htm>; <http://users.bart.nl/~abdul/chap4.html>).

Obdobje	Pomembne vpeljave in dogodki
1950–1959	Predstavljen je bil model islamskega bančništva in finančnega sistema.
1960–1969	Začela se je praktična vpeljava modelov. Ustanovitev in ukinitve prve Islamske banke Mit Ghamr v letu 1963. Ustanovitev Tabung Haji v Maleziji leta 1966. Predstavljen predlog izvedbenega operativnega mehanizma za Islamske finančne institucije.
1970–1979	Ustanovitev islamskih finančnih in akademskih institucij. Vpeljava finančnega sistema mudaraba.

	Ustanovitev R&R centrov, izdaja publikacij in organizacija mednarodne konference o Islamski ekonomiji.
1980–1989	Intervencija države. Vpeljava novih produktov islamske banke; povečanje zanimanja za islamsko bančništvo s strani zahodnih ekonomistov in akademikov. Rast zaupanja v islamsko bančništvo. Pakistan, Sudan, Iran in Malezija preizkusijo uporabo islamskega sistema. Ustanovitev Fiqh – akademije za napredna raziskovanja islama na podlagi odločitve OIC (angleško Organization of the Islamic Conference).
1990–1999	Izboljšava finančnih instrumentov. Ustanovitev Islamskega indeksa. Dodelitev višje mere pomembnosti regulaciji in nadzoru. Izdani standardi AAOIFI.
2000–	Nadaljevanje rasti islamskega bančništva. Izpopolnitev arhitekture islamskega finančnega sistema. Poudarek na upravljanju dejavnikov tveganja in korporativnem nadzoru. Ustanovitev IFSB (angl. The Islamic Financial Services Board) v letu 2002. Kapitalizacija islamskih bank z združitvami.

Tabela 1: Razvoj islamskega bančništva skozi čas

(Vir: <http://www.slideshare.net/>)

Zgornja tabela razkriva ključne dogodke, ki so izoblikovali oziroma predstavljajo pomembne prelomnice pri celovitem razvoju islamskega bančništva.

3 IDEOLOGIJA ISLAMSKEGA BANČNIŠTVA

Sam razvoj, temeljne ideje ter načela in ideologija v ozadju oziroma osrčju koncepta islamskega bančništva in ostalih islamskih finančnih institucij je fascinantna.

Islamski način razmišljanja se razlikuje in je nasproten od racionalnega razmišljanja, ki je opredeljen kot razmišljanje, ki se izvaja na podlagi razuma in znanja, ki ga poseduje oseba, in ne v skladu z religijo in čustvi. Racionaliste v islamskem svetu je bilo mogoče v preteklosti prepoznati v helenističnih muslimanih, v sedanjosti pa jih predstavljajo muslimani, katerih način razmišljanja temelji na liberalnih, neoliberalnih ter racionalnih prepričanjih.

V skupino muslimanov, ki zagovarjajo islamski način razmišljanja sodijo posamezniki (mujtahidi), ki so izdelali in razvili islamsko oziroma šeriatsko pravo. Gre za iz več zakonov sestavljen pravni sistem, ki temelji na sveti knjigi Koran, sunetu ter tudi idžmi in kijasu. Koran je sveta knjiga islama ter je glavni vir šeriatskega prava in prispeva bistvene principe. Sunet predstavlja opis načina življenja preroka Mohameda ter predstavlja vodnik za praktično uporabo principov, ki so zapisani v Koranu. Idžma se uporablja v primeru, ko ni moč priti do jasnega zaključka ob uporabi Korana in suneta. Kijas pa je proces, v katerem se izvaja primerjava med zapisi v Koranu in Haditu, s ciljem uporabiti že znani napotek oziroma predpis pri novonastali okoliščini, ki predstavlja še ne obravnavani problem. Šeriatsko pravo, kot že omenjeno, predstavlja osnovo oziroma temelj, iz katerega islamsko bančništvo izhaja (Hakeem, Haberfelt in Verma, 2012, 7–8).

3.1 Šeriatsko pravo

Šeriatsko pravo ali tudi šeriat je religiozni koncept islama, ki je bil sistematiziran med 2. in 3. stoletjem po islamskem koledarju (med 8. in 9. stoletjem po gregorijanskem). Temeljno načelo v islamu narekuje popolno predanost Alahu, posledično je šeriatsko pravo izraz Alahove volje proti muslimanski družbi. Z vidika praktične uporabe pa šeriat oblikuje sistem, ki je za muslimanske vernike zavezujoč z moralnega vidika in jih usmerja k prakticiranju v sveti knjigi zapisanih prepričanj. V srednjem veku so šeriat dodobra izpopolnili ter razvili in tovrstna takrat napisana detajlna literatura predstavlja temelj današnjega šeriatskega prava (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/538793/Shariah>).

Glavni razliki med zahodnimi pravnimi sistemi in šeriatom sta obseg in vrsta obravnavanega področja. Šeriatsko pravo obravnava veliko širše področje kot zahodni pravni sistemi, in sicer ureja razmerja med posamezniki, med posamezniki in državo, med posamezniki in Bogom ter vprašanja, povezana s posameznikovo zavestjo. Zahodni sistem pa je omejen na obravnavanje dveh prvotno omenjenih

razmerij. Ritualni, kot so vsakodnevne molitve, pomoč revežem ter podobno so sestavni del šeriatskega prava in so praviloma objavljeni na prvih straneh pravnih priročnikov, ki zadevajo Alahovo pravo. Omenjeno pravo se ukvarja tudi z moralnimi in pravnimi standardi, ki zapovedujejo ter določajo, kaj je pravilno in družbeno sprejemljivo dejanje (arabsko mandūb) in kaj ni (arabsko makrūh). Šeriat ni zgolj običajni pravni sistem, temveč je celoviti kodeks vedenja ter obnašanja, ki zajema tako javne kot zasebne aktivnosti. Druga bistvenejša razlika med šeriatom ter zahodnim pravnim sistemom je predvsem vključenost božje volje v prvotno omenjenem sistemu (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/538793/Shariah>).

Dejanje	Pravni vidik in posledice
Fard	Je skupek dejanj, ki so sprejemljiva za vernike in so obvezujoča; opuščanje tovrstnih dejanj je podvrženo kaznovanju.
Makruh	So dejanja, katerih početje je odsvetovano in v nasprotju s šeriatom, vendar ni predpisanih kazni.
Mandub	So dejanja, katerih izvajanje je priporočljivo; prakticiranje teh je nagrajeno, opuščanje pa ni kaznivo.
Jaiz	So dejanja, o katerih ni posebnih zapisov in predpisov.
Haram	Je skupek dejanj, ki so prepovedana; kršitelj je kaznovan po predpisih v šeriatu.

Tabela 2: Struktura ravnanj po šeriatu
(Vir: <http://www.springer.com/>)

Zgornja tabela prikazuje razčlenbo ravnanj po šeriatu. Izjemno zanimivo je dejstvo, da se v razčlenbi nahajajo tudi ravnanja in dejanja, ki nimajo predpisanih kazni, vendar so priporočljiva, na ta način je omogočena družbena percepcija in zaznavanje moralno sprejemljivih in nesprejemljivih dejanj, kar posledično pomeni tudi oblikovanje družbenih vrednot, prepričanj ter neke vrste standardov, po katerih se izvajajo sodbe o ravnanjih posameznikov.

S smrtjo preroka Mohameda leta 632 se je prenos božje volje k ljudem končal in obstal. Od tedaj naprej se je izvajalo detajlno proučevanje ter analiziranje vseh dostopnih zapisov, kar je posledično v srednjem veku privedlo do dokončnega udejanjenja šeriatskega prava. Izjemno pomembno je razumeti in vedeti, da se zahodni pravni sistemi v nasprotju z Alahovim pravom spreminjajo ter dopolnjujejo v skladu s spremembami v družbi ter izhajajo iz družbe, šeriat pa ravno nasprotno ne

izhaja iz družbe, temveč družba izhaja iz njega. To pomeni, da jo kontrolira in usmerja (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/538793/Shariah>).

Sistem kaznovanja v šeriatskem pravu je porazdeljen na tri veje, Al-Qisas podaja možne kazni v primeru umorov in namerno zadanih telesnih poškodb, in sicer sta zgolj dve možni, Qisas (slovensko maščevanje) in Diya (slovensko krvavi denar).

Al-Hudud podaja kazni v primeru kršenja zakonov, ki se nanašajo na družbo, kazni so predpisane s strani Boga in so zabeležene v Koranu, te se ne spreminjajo in so fiksne; in Al-Taazir, ki podaja kazni s ciljem preprečitve nadaljnjih kriminalnih dejanj, spodbude spoštovanja družbe ter poboljšanja prestopnika, tovrstne kazni niso vnaprej opredeljene. Šeriat ima kar nekaj podobnosti z zahodnim pravnim sistemom. Sistem kaznovanja je v teoriji tudi zelo podoben, vendar se v praksi po šeriatu izvaja nekoliko drugače. Pri slednjem je veliko kazni izvedenih javno in s ciljem odvrti meščane od početja tovrstnih dejanj, pa tudi šeriatski sodniki imajo veliko bolj proste roke glede odločanja. Določene predpisane kazni v šeriatu so z vidika mnenja mnogih posameznikov prehude in preveč grobe ter nasilne, saj je denimo omogočena možnost maščevanja v primeru storjenega umora, in sicer z možnostjo izvedbe enakega dejanja proti družini morilca itd. (Hakeem, Haberfelt in Verma, 2012, 12–19).

<p>Smrtna kazen</p> <p>Običajno ni del predpisanih kazni v Tazirju, vendar se v določenih primerih tudi izvede. Praktičen primer aplikacije kazni – v primeru, ko posameznik vohuni za sovražnika ali pa ko je kontinuirana kriminalna dejanja posameznika moč zaustaviti zgolj z usmrčitvijo.</p>
<p>Bičanje</p> <p>Je običajna oblika kaznovanja po šeriatu. Izvaja se predvsem v primerih izvenzakonskih spolnih odnosov (Al-Qadhf), kjer je predpisanih 80 udarcev, ter prepovedanih spolnih odnosov (Al-Zina), torej če je vpletena oseba, ki ni v zakonski zvezi.</p>
<p>Izgon</p> <p>Tovrstna kazen je predpisana in uporabljena v primeru prešuštva in zoper prestopnike, ki bi lahko opogumili tudi druge k izvajanju sprevrženih dejanj.</p>
<p>Javno razkritje</p> <p>Je ena izmed najstarejših kazni, kjer se izvede razkritje dejanj in imena osebe, ki je bila podvržena določeni kazni po Tazirju. Namen tovrstnega kaznovanja je predvsem opozoriti javnost na dejanja določene osebe, kar posledično privede do izločitve te osebe iz skupnosti ter do nezaupanja.</p>

*Tabela 3: Del predpisanih kazni v Tazirju
(Vir: Hakeem, Haberfelt in Verma, 2012, 17–19)*

V zgornji razpredelnici so razvidne štiri oblike kaznovanj po Tazirju, ki je eden izmed vej sistema kaznovanja po šeriatu. Namen navedb v tabeli je zgolj informativne narave, in sicer prispeva k boljšemu razumevanju predhodnih navedb o šeriatu, saj je iz zgornjih zapisov moč razbrati tri oblike kazni, ki jih ne srečujemo v vsakdanjem življenju v Sloveniji.

4 OSNOVE FINANCIRANJA V ISLAMSKEM BANČNIŠTVU

Islamsko bančništvo je sestavljeno iz bančnih aktivnosti, ki so podvržene šeriatskemu pravu; gre za islamski pravni sistem, ki ureja odnose med posamezniki, med posamezniki in državo, med posamezniki in Bogom ter tudi vprašanja, ki se navezujejo na zavest posameznika ter družbeno sprejemljiva in nesprejemljiva dejanja. Šeriat je torej celoviti vodnik muslimanske družbe, ki podaja odgovore na vprašanja iz vseh mogočih aspektov človekovega življenja, vključuje denimo predpise o molitvah, moralnih načelih, zakonu, trgovanju itd.; islamsko pravo definira in kontrolira družbeni razvoj in ne ravno obratno, kot to počne zahodni pravni sistem. Kot je bilo že omenjeno, sta temelj šeriata sveta knjiga Koran in Hadit (avtentična tradicija), vsebina omenjenega prava pa se je dopolnjevala in izpopolnjevala skozi stoletja.

4.1 Pravila financiranja

Islamsko bančništvo naredijo edinstveno pravila, ki jih morajo islamske banke upoštevati pri odločanju o možnosti financiranja določenega subjekta. Predhodno omenjena zavezujoča pravila mu dajejo posebno religiozno identiteto. V literaturi je navedenih 5 pravil, ki jih morajo islamske banke upoštevati: prepoved obrestovanja (arabsko *riba*), financiranje zgolj dovoljenih (arabsko *halal*) investicijskih in poslovnih aktivnosti, igre na srečo so prepovedane in transakcije ne smejo biti podvržene špekulacijam in večji negotovosti, izvajati se mora tudi finančna dajatev, namenjena revnim (arabsko *zakaat*), zadnje pravilo pa veleva, da morajo biti vse aktivnosti nadzorovane in preverjene s strani šeriatskega odbora, katerega naloga je tudi svetovanje pri izvajanju transakcij (Hassan in Lewis, 2007, 38).

Prepoved obrestovanja oziroma riba

Z vidika zahoda je riba oziroma prepoved obrestovanja ena izmed najbolj spornih in poznanih značilnosti islamske ekonomije. Prepovedano je tako plačevanje kot prejemanje obresti, ta prepoved pa izhaja iz svete knjige Koran, v slednji je namreč izrecno zapisano, da je posameznik, ki ne upošteva prepovedi obrestovanja, v vojni z Bogom (Hassan in Lewis, 2007, 39).

Aktivnosti haram in halal

Islamska banka mora upoštevati koncept etičnega financiranja oziroma investiranja. Ne more financirati aktivnosti, ki so v islamu prepovedane (arabsko *haram*), npr. trgovina z alkoholnimi pijačami ali svinjskim mesom; lahko pa izvaja financiranje dejavnosti, ki so po šeriatu dovoljene (arabsko *halal*). Islamske banke so tudi spodbujene, da omogočajo prioriteto financiranja proizvodnje osnovnih dobrin, ki zadovoljujejo potrebe večine. Izjemno zanimivo je tudi pravilo, da je v primeru pomanjkanja osnovnih dobrin sodelovanje v marketinških kampanjah luksuznih dobrin nesprejemljivo (Hassan in Lewis, 2007, 39).

Prepoved iger na srečo, špekulacij in negotovosti v transakcijah

V islamu je kakršna koli oblika iger na srečo prepovedana, kar je navedeno v Koranu. Šeriat prepoveduje tudi financiranje aktivnosti, katerih sestavni del so igre na srečo v kakršni koli obliki.

Pravilo, ki ne odobrava špekulativne komponente in do določene mere tudi negotovosti v transakcijah, je zapisano v Haditu. Na splošno gledano, pogodbe, pri katerih ni vzpostavljen dogovor o temeljnih določbah oziroma se dogovor negira, so podvržene tveganju, tovrstne pogodbe so zaradi podobne negotovosti enake špekulativnim; te so torej prepovedane. Primer okoliščine, pri kateri ne bi bila možna sklenitev pogodbe, je denimo prodaja sadja, ki še ni bilo obrano oziroma rib, ki še niso bile ujete, torej nečesa, česar še nimamo v svoji posesti (Hassan in Lewis, 2007, 39).

Zakat

V zapisih v Koranu je moč zaslediti, da je lastnik celotnega ozemlja Bog, na zasebno lastništvo se lahko gleda kot na pridobljeno zaupanje s strani Boga. Ozemlje predstavlja v islamu socialno funkcijo, to pa se mora izkoriščati ter uporabljati v dobrobit družbe. Sam koncept pravičnosti spada med temeljne principe islama, ki predstavlja temelj na vseh možnih področjih človekovega udejstvovanja. Namen zakata je torej omogočiti revnim normalno življenje z vidika materialnih, duhovnih ter ostalih potreb. Zakat je najpomembnejše orodje za prerazdelitev dohodka in premoženja v družbi; je za vse muslimane zavezujoča in obvezna dajatev, ki se izvaja enkrat letno in se obračuna v primeru, ko so prihodki posameznika večji ali enaki nisabu¹. Splošno sprejemljivi znesek dajatve je 2,5 % od sredstev, ki jih določa šeriatsko pravo in jih posameznik pridobi v enoletnem obdobju; tržna vrednost teh, zmanjšana za morebitne olajšave, predstavlja osnovo

¹ Je minimalna vrednost, pri kateri je potrebno plačati zakat. Za izračun nisaba se uporablja posebna formula.

za aplikacijo predhodno omenjene višine dajatve. Z zakatom torej izvajamo prerazdelitev dohodka od bogatih k revnim. Če države ne izvajajo pobiranja zakata, je to naloga islamskih bank (Hassan in Lewis, 2007, 40).

Šeriatski odbor

Izvaja nadzorovanje aktivnosti ter operacij islamske banke, in sicer z namenom zagotovitve skladnosti z islamskimi načeli. Odbor je sestavljen iz neodvisnih muslimanskih pravnikov, ki izvajajo revizijske in svetovalne storitve ter nadzorujejo zbiranje in distribucijo zakata (Hassan in Lewis, 2007, 41).

5 FINANČNE POGODBE

V islamskem bančništvu je koncept obrestovanja prepovedan, obstajata pa dve alternativni, in sicer vnaprej dana in fiksna obrestna mera ali pa preprosta linearna funkcija osnovne (benchmark²) obrestne mere, pri slednji se pri fizičnih investicijah izvaja delitev dobička ali izgube med kreditodajalcem in kreditojemalcem, razmerje delitve se preračuna po posebni formuli. V islamskem bančništvu se torej namesto na obrestovanju temelječih pogodb uporabljajo na iztržku³ temelječe pogodbe, ki se velikokrat sklenejo v obliki partnerstev; to posledično pomeni, da se bo banka primarno fokusirala na dobičkonosnost fizične investicije, kar se dobro razlikuje od konvencionalne banke, ki jo predvsem zanimajo redna plačila obrokov (Hassan in Lewis, 2007, 49).

Muslimanski akademiki in ostali visoko izobraženi so posebej poudarili, da poslovanje na podlagi na delitvi dobička ali izgube temelječih pogodb prinaša večjo stabilnost na finančnih trgih. Pri konvencionalnih bankah že manjše težave in denimo nekaj zamujenih plačil lahko privedejo do prenehanja kreditiranja, medtem ko je zgodba pri islamskih bankah povsem drugačna. Redno so obveščene o stanju podjetja in tako lahko redno preračunavajo svoj delež dobička; torej je odnos med banko in stranko v tem primeru bolj odprt in neprestano dejaven.

Sistem islamske banke je lastniško naravnan, z vidika obveznosti imajo deponenti banke podoben status kot delničarji, z vidika sredstev pa banka služi donos, ki je odvisen od delnic v kreditiranem podjetju (Hassan in Lewis, 2007, 50).

² Je minimalna obrestna mera, ki jo zahtevajo investitorji za izvedbo financiranja vrednostnih papirjev različnih od zakladne menice.

³ Izraz iztržek predstavlja donos od investicije, ki je lahko negativen – izguba ali pozitiven – dobiček.

5.1 Vrste finančnih pogodb

Obstaja kar nekaj finančnih pogodb, ki so bile odobrene s strani šeriatskih odborov in so skladne z načeli islamskih financ. V nadaljevanju predstavljamo s šeriatom in islamskimi financami skladne finančne pogodbe.

Mušaraka

Je najbolj zaželen način financiranja v islamskem bančništvu, saj je najbližje konceptu delitve dobička in izgube. Tovrstna pogodba se izvede v obliki partnerstva, kjer pogodbene stranke skupaj prispevajo kapital za določen namen, hkrati skupaj prevzemajo tveganje in so upravičene do nagrad. Delitev dobička se izvaja po vnaprej določenem razmerju, izgube pa se krijejo v razmerju investiranega kapitala. Na splošno obstajata dve vrsti finančnih pogodb mušaraka, in sicer Shirkah al-Milk, ki se nanaša na partnerstvo pri skupnem lastništvu določenega predmeta ali sredstev, kjer sta vključena 2 ali več pogodbenih partnerjev. Druga vrsta pa je Shirkah al-'Aqd, ki je pogodbeno partnerstvo, kjer dve ali več strani prispevajo sredstva za izvajanje pridobitne dejavnosti in posledično ustvarjanje dobička. (Shariah Requirements, Optional Practices and Operational Requirements of Musharakah, 2013, 9–26).

Mudaraba

Je oblika partnerstva, v katerem ena pogodbeni stran zagotavlja potrebna sredstva, druga pa je zadolžena za upravljanje s projektom; finančna institucija torej zagotovi potreben kapital, ostali pogodbeni partnerji pa so zadolženi za upravljanje projekta. Dobiček od investicije se razdeli po vnaprej določenem razmerju, morebitno izgubo pa krije zgolj financer, v tem primeru pogodbene stranke niso upravičene do nikakršnih nadomestil za izvedena dela. Finančna institucija je lastnik sredstev, vendar imajo partnerji možnost odkupa (Hassan in Lewis, 2007).

Murabaha

Pri tovrstni pogodbi banka izvede nakup sredstva ali določenih dobrin od tretje osebe in jih nato s pribitkom oziroma maržo proda stranki. Obravnavana finančna pogodba ima karakteristike na obrestovanju temelječih pogodb, vendar pribitek opravičuje z razlago, da je ta pridobljen zaradi stroškov, povezanih z iskanjem in nakupom dobrin po najboljših cenah. Banka je lastnica sredstev oziroma dobrin med obema izvedenima prodajama, kar pomeni, da nosi tveganje (Hassan in Lewis, 2007).

Idžara

Je način prodaje pravice do uporabe določene stvari za določeno časovno obdobje. Pri obravnavani pogodbi banka izvede nakup določene opreme ali sredstva in ga potem proti plačilu najemniške pristojbine da v najem. Najemodajalec je odgovoren za vzdrževanje in zavarovanje predmeta najema. V obdobju najema je lastnik predmeta najemniške pogodbe banka in ima v vnaprej dogovorjenih časovnih intervalih pravico, da vnovič izpogaja pogoje najema; predhodno omenjeno se izvaja z namenom zagotavljanja najemnine v skladu s tržnimi spremembami. Obravnavana pogodba ne omogoča možnosti, da najemodajalec v času najemniške pogodbe ali ob njenem poteku predmet najema tudi dokončno odkupi.

Obstaja posebna oblika pogodbe idžara, kjer je omogočen dokončen odkup predmeta najema. Najemodajalec se obveže, da bo ob koncu najemniškega obdobja izvedel odkup predmeta najema, in sicer po vnaprej dogovorjeni ceni (Hassan in Lewis, 2007).

Bai Salam

Predstavlja pogodbo za nakup določenih dobrin z vnaprejšnjim plačilom oziroma predujmom, ki mora biti izveden ob sklenitvi pogodbe. Prodajalec se obveže, da bo na določen datum v prihodnosti kupcu dobavil blago. Uporablja se predvsem za financiranje kmetijstva (Hassan in Lewis, 2007).

Bai Bithaman Ajil (BBA)

Zgoraj omenjena finančna pogodba omogoča stranki nakup dobrin v obliki odloženega plačila. Banka ob predlogu stranke odkupi določene dobrine, ki jih kasneje preproda stranki, ta lahko odplačevanje izvaja v obliki obrokov za dogovorjeno časovno obdobje ali vse odplača v enem obroku, cena je vnaprej določena, vsebuje pa maržo oziroma pribitek. Dobavitelj prejme plačilo ob dostavi blaga (Hassan in Lewis, 2007).

Istisna

Tovrstna pogodba prikazuje zelo podoben način financiranja, kot je predstavljen v predhodni pogodbi, vendar ima večji potencial glede uporabne vrednosti v prihodnosti. Z obravnavano pogodbo se kupec in proizvajalec dogovorita glede izvedbe proizvodnje določenih produktov (izdelkov, cest, stavb itd.), njihove želene značilnosti se določijo v pogodbi; dotična pogodba je ena izmed najbolj fleksibilnih, saj je dogovor o plačilu in roku dobave ali zaključka prepuščen pogajanju. Samo banka lahko izvede odkup dobrin in jih nato kupcu po izvedenem odloženem plačilu ali plačilo na obroke proda. Finančna institucija ima možnost najprej izvesti

pogajanje s kupcem dobrin, po sklenitvi in določitvi vseh odprtih vprašanj v pogodbi izvede vzporedno istisno, kjer zastopa interese in prizadevanja kupca ter sodeluje s proizvajalcem in tako zagotovi pravilno proizvodnjo specificiranih izdelkov. Uporablja se pri financiranju izgradenj blokovskih kompleksov ali komercialnih stavb, infrastrukture itd. (Hassan in Lewis, 2007).

Sukuk

Ker je trgovanje z obveznicami velikokrat uporabljeno in predstavlja pomemben način financiranja, so se muslimanski ekonomisti in pravniki osredotočili na izdelavo alternative; najbližje so prišli z izdelavo Sukuka. Slednji je seveda skladen s šeriatom, kar posledično izloča možnost uporabe koncepta obrestovanja in financiranja aktivnosti haram; izdaja obravnavanega vrednostnega papirja v islamskem bančništvu je večinoma pogojena z vključitvijo opredmetenega sredstva (npr. stavbe, dela blokovskega naselja, apartmaja itd.), ki je del investicijskih načrtov izdajatelja obveznice; lastnik omenjenega sredstva postane imetnik obveznice (finančna institucija) in na ta način lahko pridobiva prihodke v obliki najemnin. Vse skupaj pa poteka tako, da izdajatelj obveznice proda investitorjem certifikat, ki ima določeno vrednost, slednji ga nato dajo v najem izdajatelju proti plačilu vnaprej dogovorjene pristojbine. Izdajatelj se pogodbeno obveže, da bo ob dospelosti odkupil tudi glavnico obveznice po nominalni vrednosti. Obstaja več vrst obveznic sukuk, ki se razlikujejo glede na namen (Hassan in Lewis, 2007).

Islamski način financiranja delimo na način financiranja s fiksnim (murabaha, idžara, salam in istisna) in spremenljivim (mudaraba in mušaraka) donosom. Vsak izmed omenjenih načinov ponuja različne pogoje. Prvotno omenjeni denimo omogočajo pogodbenim strankam pravico do upravljanja in nadzorovanja projektov, v katerih se investicija izvede; finančne institucije so bolj nagnjene k sklepanju tovrstnih pogodb, saj te posedujejo motivacijske dejavnike, ki spodbujajo maksimiranje ekonomskih ciljev posameznika ob spoštovanju obveznosti do posojilodajalca. Pogodbe s spremenljivim donosom omogočajo možnost delitve pravic med posojilodajalcem in posojilojemalcem, kar na nek način izboljšuje storilnost in dobičkonosnost, po drugi strani pa tukaj nastopi problem agenta⁴. Kot je bilo že omenjeno, vsak način financiranja vsebuje prednosti in slabosti za financerje in jemalce posojil (Hassan in Lewis, 2007).

⁴ *Problem agenta nastane, ko lastnik najame menedžerja za izvedbo določenih operativnih nalog podjetja, ta pa jih lahko izvaja tako, da sovpadajo z njegovimi interesi.*

6 OSNOVE TER VRSTE ISLAMSKIH FINANČNIH INSTRUMENTOV

Islamski finančni sistem po Hassanu in Lewisu (2007) ponuja izvajanje transakcij na finančnem trgu, različne storitve ter operacije, ki so skladne z islamskim pravom. Zapisi v omenjenem pravu določajo prepoved specifičnih dejavnosti ter konceptov in spodbujajo točno določene aktivnosti ter ravnanja; omenjeno pravo, kot smo že predhodno zapisali, ureja vse možne aspekte muslimanske družbe in predstavlja osnovno načelo islamskega komercialnega prava. Prepoveduje poleg obrestovanja in sklepanja pogodb s prekomerno mero negotovosti in/ali špekulacij tudi igre na srečo, alkoholne pijače, tobačne izdelke in ostale neprimerne aktivnosti, kot je denimo zabava za odrasle; islamska banka torej ne izvaja financiranja ali kakršnih koli poslovnih aktivnosti, če so ta v nasprotju s šeriatom.

Razvijanje islamskih finančnih produktov se po zapisih Hassana in Lewisa (2007) izvaja na dva načina; pri prvem načinu se najprej identificirajo na splošno, po islamskih načelih, sprejemljivi produkti konvencionalnega bančništva, ki se jih nato prouči in se v primeru kakršne koli neskladnosti s šeriatom izvede preoblikovanje. Lastna izdelava in oblikovanje finančnega produkta v skladu s šeriatom pa predstavlja drugi način.

6.1 Islamski denarni trg in nekaj temeljnih instrumentov

Na spletni strani Islamskega medbančnega denarnega trga (<http://iimm.bnm.gov.my/index.php?ch=4&pg=4&ac=22>) je zapisano, da se na denarnem trgu izvaja trženje s kratkoročnimi vrednostnimi papirji. Obstaja veliko instrumentov, ki omogočajo pridobivanje kratkoročnih denarnih sredstev; islamski denarni trg, ki je bil ustanovljen 3. 1. 1994, je ključen za delovanje islamskega bančnega sistema, saj omogoča oskrbovanje ter urejanje portfeljev finančnih institucij za kratkoročno obdobje. Finančni instrumenti in medbančni trg omogočata preusmeritev oziroma prenos sredstev med bankami, na ta način se uravnavajo morebitni kratkoročni primanjkljaji in presežki ter zagotavlja financiranje in likvidnost, ki sta temeljna gradnika stabilnosti. S sodelovanjem na omenjenem trgu naj bi si islamske in ostale banke, ki participirajo v islamski bančni shemi, zagotavljale učinkovito financiranje. Obstoj in aktivnost medbančnega trga so s strani šeriata dovoljeni.

Islamska banka je večino klasičnih konvencionalnih instrumentov prevzela in preoblikovala s ciljem zadovoljitve predpisov v šeriatu; konvencionalni instrumenti, ki so po izvedbi usklajevanja s šeriatom tudi prisotni v islamskem finančnem sistemu, so denimo: zakladna menica, medbančni trg, devizni tečaj, swap, finančne opcije, repo itd. Medbančni trg je nekaj stavkov višje že obrazložen, sledi še razlaga nekaj

najpogostejših instrumentov, ki so prav tako prisotni v islamskem finančnem sistemu.

Zakladna menica (angleško Treasury bill)

Je kratkoročni vrednostni papir, ki ga izdaja država in je eden izmed najpopularnejših denarnih instrumentov, predvsem zaradi varnosti, kredibilnosti ter kratkega roka zapadlosti. Ob izdaji vlagatelj plača diskontirani znesek, izdajatelj pa ob dospelosti izplača nominalni znesek naložbe; izdajajo se predvsem s tri-, šest- ali dvanajstmesečno dospelostjo (Hassan in Lewis, 2007).

Devizni tečaj (angleško Foreign Exchange Market)

Po navedbah na spletni strani Financial islam (<http://www.financialislam.com/foreign-exchange.html>) je devizni tečaj trg, kjer lahko udeleženci izvajajo prodajo ter nakup določene valute. Glede na količino izvedenega trgovanja je največji in najbolj likviden trg na svetu. Vsaka aktivnost, ki se izvede na obravnavanem trgu, zajema istočasen nakup ene in prodajo druge valute. Vrednost ene valute je določena s primerjavo z drugo, ki se imenuje tudi bazna valuta; določiti moramo znesek, ki ga bo potrebno odšteti za 1 enoto bazne valute, ki je v Sloveniji evro. Na spletni strani banke Slovenije je dostopen dnevni menjalni tečaj, kjer so navedeni zneski drugih valut, ki jih je potrebno odšteti za 1 evro.

Ker je islamski medbančni denarni trg izjemno pomemben za obstoj in učinkovito delovanje islamskega bančništva, bomo v nadaljevanju obrazložili dostopne instrumente na omenjenem trgu. Kot je bilo že navedeno, se na tem trgu izvaja uravnavanje morebitnih kratkoročnih primanjkljajev oziroma presežkov v določenih finančnih institucijah.

6.2 Vrste instrumentov Islamskega medbančnega denarnega trga

Medbančna investicija mudaraba (angl. Mudaraba Interbank Investment)

Zapisi na spletni strani (<http://iimm.bnm.gov.my/index.php?ch=4&pg=4&ac=22>) obelodanjajo, da je medbančna investicija mudaraba instrument, ki na podlagi pogodbe, temelječe na delitvi dobička ali izgube, omogoča banki s primanjkljajem pridobitev finančnih sredstev s strani banke, ki posluje z dobičkom; časovno obdobje oziroma dospelost investicije je lahko največ 12 mesecev. Ob koncu obdobja mora jemalec posojila povrniti celotno glavnico ter predhodno dogovorjeni delež pridobljenega dobička, ustvarjenega z investicijo, višina tega je predmet pogajanja.

Sprejemnica wadiah (angleško Wadiah Acceptance)

Zapisi na internetni strani (<http://iimm.bnm.gov.my/index.php?ch=4&pg=4&ac=22>) navajajo, da je sprejemnica wadiah instrument, temelječ na konceptu Al-Wadiah, ki centralni banki omogoča pridobitev sredstev s strani islamskih institucij, ki poslujejo s presežkom. Zgoraj omenjeni koncept določa, da se prejemnik sredstev obravnava kot skrbnik, kar pomeni, da je zadolžen za varovanje sredstev; sam prejemnik ni dolžan plačati nikakršnega nadomestila za uporabo sredstev, vendar mora periodično izplačevati delež dobička, pridobljenega z naložbo. Prejemnik se tudi zaveže, da bo v primeru zahtevka omogočil vračilo sredstev.

Vladne investicijske izdajnice (angleško Government Investment Issue)

So vrednostni papirji, ki so se predhodno imenovali vladni investicijski certifikat, izdaja jih država in predstavljajo možnost varne naložbe za islamske banke. Z omenjenimi vrednostnimi papirji je moč trgovati tudi na sekundarnem trgu; ceno teh pa določa centralna banka (<http://iimm.bnm.gov.my/index.php?ch=4&pg=4&ac=22>).

Monetarni vrednostni instrument banke Negara (angl. Bank Negara Monetary Notes-i)

So islamski vrednostni papirji, ki jih izdaja centralna banka z namenom upravljanja in nadziranja likvidnosti islamskega finančnega trga; njihovo izdajanje se izvaja v skladu s šeriatom. Doba dospelja je lahko največ tri leta, nove izdaje so lahko izvedene v obliki kuponov ali na podlagi diskontirane vrednosti (<http://iimm.bnm.gov.my/index.php?ch=4&pg=4&ac=22>).

Prodajno-odkupna pogodba (angl. Sell and Buy Back Agreement)

Povzeto po spletni strani islamskega medbančnega denarnega trga (<http://iimm.bnm.gov.my/index.php?ch=4&pg=4&ac=22>) gre za transakcijo na islamskem denarnem trgu, ki vključuje dve pogodbeni stranki in omogoča prodajo sredstev po dogovorjeni ceni ter hkrati zavezuje zdajšnjega prodajalca k izvedbi odkupa istih sredstev po višji vrednosti v prihodnosti.

Obveznice cagamas mudaraba (angl. Cagamas Mudharabah Bonds)

So obveznice, ki so bile ustvarjene z namenom financiranja odkupa dolžniškega dolga, ustvarjenega s strani nepremičninskih finančnih institucij; slednje so izdelane na podlagi koncepta mudaraba, ki določa izvedbo delitve ustvarjenega dobička med izdajateljem in lastnikom obveznice po predhodno določenem razmerju (<http://iimm.bnm.gov.my/index.php?ch=4&pg=4&ac=22>).

Izdajnice when (angleško When Issue)

Je transakcija, ki zadeva prodajo ali nakup dolžniških vrednostnih papirjev pred izvedbo same izdaje (<http://iimm.bnm.gov.my/index.php?ch=4&pg=4&ac=22>).

Sprejemljivi islamski računi (angleško Islamic Accepted Bills)

So finančni instrumenti, ki so bili predstavljeni leta 1991 s ciljem spodbuditi lokalno in mednarodno trgovino; trgovcem omogočajo ugodne finančne produkte, temeljijo pa na konceptih murabaha ter bai'al-dayn, ki omogoča dolžniško trgovanje. Obravnavani instrument omogoča dve vrsti financiranja, in sicer financiranje uvoza in lokalnih nakupov ter izvoza in lokalne prodaje (<http://iimm.bnm.gov.my/index.php?ch=4&pg=4&ac=22>).

Islamski instrumenti po dogovoru (angleško Islamic Negotiable Instruments)

Po navedbah na spletu (<http://iimm.bnm.gov.my/index.php?ch=4&pg=4&ac=22>) gre za instrumente, prisotne v dveh oblikah, in sicer v obliki depozitnih islamskih instrumentov po dogovoru, slednji temeljijo na konceptu mudaraba, zadevajo depozit v islamski finančni instituciji in določajo pogoje izplačila, ki velevajo vrnitev nominalnega zneska omenjenega instrumenta in morebitne pripadajoče dividende na določen dan v prihodnosti. Druga oblika obravnavanega instrumenta pa je dolžniški islamski certifikat po dogovoru, ki omogoča gotovinsko prodajo sredstev institucije stranki po vnaprej dogovorjeni ceni; kasneje se s strani institucije izvede odkup glavnice, ki se ji prištejejo tudi dobički, vse to se izvede na predhodno dogovorjeni dan v prihodnosti.

Islamski zasebno-dolžniški vrednostni papirji (angleško Islamic Private Debt Securities)

Tovrstni vrednostni papirji so prisotni od leta 1990, skladni so s predpisi šeriata in delujejo na podlagi konceptov bai bi-thaman ajil, murabaha ter mudaraba (<http://iimm.bnm.gov.my/index.php?ch=4&pg=4&ac=22>).

Pogodba Ar Rahnū (angleško Ar Rahnū Agreement-I)

Na podlagi pogodbe Ar Rahnū posojilodajalec omogoči določeno posojilo posojilojemalcu, slednji pa kot jamstvo predloži vrednostni papir; v primeru neporavnanih obveznosti posojilojemalca ima upnik pravico prodati jamstveni vrednostni papir in si neporavnani dolg poplačati, morebitni presežek sredstev pa je potrebno posojilojemalcu povrniti (<http://iimm.bnm.gov.my/index.php?ch=4&pg=4&ac=22>).

Sukuk centralne banke na osnovi koncepta idžara (angl. Sukuk Bank Negara Malaysia Ijarah)

Za namen izdajanja instrumenta je bil ustanovljen poseben organ, in sicer BNM Sukuk Berhad. Centralna banka torej za določeno vrednost izda obravnavani instrument omenjenemu organu, ki odkupi pripadajoči delež sredstev islamske banke, kateri nato ponudi sredstva v zameno za obročno odplačilo; ob dospelosti instrumenta pa zgoraj omenjeni organ izvede ponovno prodajo sredstev centralni banki po vnaprej določeni vrednosti (<http://iimm.bnm.gov.my/index.php?ch=4&pg=4&ac=22>).

7 PRIMERJALNA ANALIZA MED KONVENCIONALNIM IN ISLAMSKIM BANČNIM SISTEMOM

Oba bančna sistema opravljata isto funkcijo ter poslanstvo, njuni temeljni nalogi sta omogočitev splošnih storitev, kot so nakazovanje in prenašanje denarnih sredstev, nudenje svetovanja in drugih storitev proti plačilu ter omogočanje podjetnikom produktivno uporabo depozitov varčevalcev; vse naštetu pomembno prispeva k stabilnosti gospodarstva (Hanif, 2011, 166–167).

V konvencionalnem sistemu, ki je mimogrede zgrajen na konceptu kapitalizma, so posojilodajalci za omogočanje uporabe denarnih sredstev nekemu posamezniku ali poslovnemu subjektu nagrajeni z nadomestilom v obliki obresti. Tako so glavni vir prihodkov v konvencionalnem bančništvu zaračunane obresti na posojila in denar na bančnem računu; po drugi strani imajo muslimanski pravniki povsem drugačen pogled na nadomestilo za uporabo kapitala, zagovarjajo namreč sistem, da se nagrada za uporabo kapitala pridobiva v obliki delitve donosa od naložbe; ta je seveda lahko tudi negativen, v tovrstnem primeru se izguba pokrije v razmerju prispevnega kapitala.

Oba bančna sistema prav tako sprejemata depozite, v zameno pa ponujata varovanje teh ter določeno nagrado. V konvencionalnem sistemu je nagrada predhodno določena, in sicer v obliki določenega odstotka obrestne mere, ta je odvisna od izbire ročnosti, razmer na denarnem trgu in dobe vezave, donos je torej fiksni; medtem pa islamski sistem omogoča sprejem depozitov na podlagi mušarake in mudarabe, slednji omogočata vlagateljem variabilen donos, ki je vezan na iztržek od naložb. V konvencionalnem bančništvu torej celotno tveganje nosi banka, kateri po izplačilu vlagateljev, ki jim pripada fiksni donos, ostane preostanek nagrade; v islamskem bančništvu tveganje nosijo tako vlagatelji kot banka, saj je nagrada deponentov vezana na iztržek projektov, v katere banka odobri naložbo; ta

bančni sistem bo pridobival depozite zgolj v primeru vzpostavitve kredibilnosti in zaupanja v očeh vlagateljev (Hanif, 2011, 169).

Oba sistema tudi omogočata financiranje v zameno za nagrado, konvencionalni izvaja kreditiranje proti fiksnem donosu, po drugi strani pa islamski sistem ne sme zaračunavati obresti. Nadomešča jih z udeležbo v dobičku v investiranih projektih. Konvencionalni sistem omogoča tri vrste kreditiranja, in sicer kratkoročna in dolgoročna posojila ter limit; tovrstnih storitev islamska banka z vidika financiranja ne ponuja, omogočena je zgolj storitev v obliki murabahe, ki se ne nanaša na zagotavljanje finančnih sredstev, temveč na zagotavljanje materiala in/ali izdelkov. Pri konceptu murabaha banka odkupi lastninsko pravico ter jo nato na podlagi dogovora, ki zajema odkupno ceno ter delitveno razmerje iztržka, proda kupcu. Ta izvede plačilo v obliki obrokov ali v enkratnem plačilu; koncept murabaha je primeren za kreditiranje posameznikov, podjetij ter neprofitnih organizacij, vsakdo lahko zaprosi za kredit, osnovan na konceptu murabaha, vendar zgolj za namene halala (dovoljene po šeriatu); v primeru zamude z odplačevanjem posojilojemalec ni dolžan plačati zamudnih obresti, ko pa ne izvede plačila, je predpisana denarna kazen, ki jo mora banka porabiti v dobrodelne namene; kratkoročna in srednjeročna posojila konvencionalne banke izdajajo z namenom zagotovitve kapitala za izvajanje poslovnih aktivnosti podjetij; po drugi strani islamske banke uporabljajo koncept murabaha za financiranje naložb podjetij z namenom pridobitve sredstev, za financiranje dnevnih poslovnih dejavnosti pa uporabljajo participacijske obdobje certifikate (angleško participation term certificates), kje se dobiček za določeno obdobje (četrletje, polletje, celo leto) sorazmerno deli z banko. Islamska banka ne izdaja potrošniških kreditov. Dolgoročne kredite, ki jih omogočajo konvencionalne banke, v islamskem bančništvu pokrivajo murabaha, bai muajjal in istisna, pa tudi mušaraka in mudaraba (Hanif, 2011, 170).

Islamska banka omogoča tudi lizing z uporabo koncepta idžara, ki lizingojemalcu omogoči pravico do uporabe sredstva v zameno za plačila v obliki mesečnih anuitet. Pri tovrstnem financiranju v celotnem obdobju lizinga ostane lastnik sredstva lizingodajalec, obstaja pa tudi možnost, da lizingojemalec na koncu izvede odkup. Mogoče je ugotoviti kar nekaj razlik v primerjavi s konvencionalnim konceptom lizinga, in sicer se plačila mesečnih premij ne izvajajo, dokler lizingojemalec dejansko ne prejme sredstva; v primeru neplačila ni možno zahtevati dodatne anuitete, temveč se lahko izvede zgolj finančna kazen, znesek mora banka porabiti v dobrodelne namene. V času izvajanja popravila večje okvare islamska banka ne sme zahtevati plačila premije (Hanif, 2011, 170–171).

Kreditni za kmetovalce so lahko kratkoročni ali dolgoročni. Prvotno omenjene kmetije uporabljajo predvsem za izvedbo nakupa semen ter gnojil, dolgoročna posojila pa za razvoj dodatnih zemljišč in nakup opreme. Običajno povrnejo tovrstna posojila po prodaji pridelka.

Konvencionalne banke omogočajo finančna sredstva v obliki kreditiranja, kar seveda vključuje tudi obrestovanje. Islamske banke za financiranje nakupa semen in gnojil uporabljajo koncept salam, za nakup opreme koncept murabaha, za razvoj dodatnega zemljišča pa mušaraka in mudaraba (Hanif, 2011, 171).

Nepremičninsko financiranje je ena izmed varnejših oblik financiranja, ki se v konvencionalnem sistemu izvaja v obliki posojila s plačevanjem določenega odstotka obresti, v islamskem sistemu pa se za tovrstno financiranje uporablja koncept mušaraka; pri tem banka in kupec skupaj kupita hišo, svoj delež da banka nato kupcu v najem za vnaprej dogovorjen znesek obroka, število obrokov in obdobje plačevanja. Kot je bilo že navedeno, kupec plača obroke, sestavljene iz najemnine in nakupne vrednosti posamezne preračunane enote, ki se izračuna z delitvijo deleža banke na manjše vrednosti, ki predstavljajo enote. Kupec tako z vsakim plačilom postaja lastnik večjega deleža nepremičnine, pri banki je ravno nasprotno. Ob plačilu zadnjega obroka kupec uradno postane lastnik nepremičnine (Hanif, 2011, 171).

Omembe vredna je tudi omejena možnost zadolževanja in ohranjanja likvidnosti islamskih bank. Konvencionalne banke imajo veliko možnosti za ohranjanje likvidnosti, in sicer državne vrednostne papirje, kratkoročna posojila, izdajo obveznic itd.; po drugi strani pa islamske banke ne morejo uporabljati navedenih instrumentov, ker so ti oblikovani na konceptu obrestovanja. Islamske banke so pred kratkim uvedle instrument za ohranjanje likvidnosti, in sicer skuk oziroma islamske obveznice; slednje so ena od maloštevilnih alternativ za ohranjanje likvidnosti, ki jih islamske banke ponujajo (Hanif, 2011, 172).

Islamski bančni sistem	Konvencionalni bančni sistem
Temeljna načela, operacije in ostali koncepti temeljijo na šeriatskem pravu.	Celotni sistem, načela ter ostali koncepti bančništva temeljijo na od človeka ustvarjenih pravilih, ki so povečini povzeta iz teorij kapitalizma.
Spodbuja deljenje tveganja med investitorjem (banka ali finančne institucije) in uporabnikom sredstev.	Investitor oziroma posojilodajalec ima zagotovljen donos v višini obrestne mere.
Cilj je maksimiranje dobička, vendar skladno s šeriatom.	Cilj je maksimiranje dobička brez kakršnih koli omejitev.
Moderne islamske banke pobirajo zakat, ki je obvezna dajatev v višini 2,5 % na v šeriatu določena sredstva, ki so namenjena revnim in ostalim pomoči potrebnim; slednji prispevajo tudi svoj delež.	Zakat ni vključen v poslovne aktivnosti.
Partnerstvo v poslovnih aktivnostih je temeljno načelo islamskega bančništva, posledično je potrebna dobra proučitev tveganja, vse skupaj pa temelji na konceptu 'poznavanja' stranke.	Glavna funkcija konvencionalnega sistema je posojanje denarja z uporabo koncepta obrestovanja. Denar je v tem primeru produkt in edina motivacija.
Nima pravice zaračunavati kazni ali obresti v primeru neplačila obveznosti s strani komitenta; v redkih primerih se kazni sicer zaračunajo, vendar morajo tovrstni prihodek banke dati v dobrodelne namene.	Neplačnikom lahko zaračuna obresti in/ali denarno kazen.
Ker deluje na podlagi delitve iztržka, mora do potankosti proučiti ter spremljati projekt.	Ker je prihodek od posojil vnaprej določen, ne posveča velike pozornosti spremljanju in kontinuiranemu proučevanju ter ocenjevanju projekta.
Poudarek na proučevanju izvedljivosti projekta pred izvedbo financiranja.	Ocenjujejo predvsem kredibilnost strank.
Odnosi med banko in strankami se pojavljajo v obliki partnerstva, kot kupec–prodajalec ter investitor–izvajalec.	Odnosi med banko ter stranko so povečini v obliki upnik–dolžnik.
Zagotavljajo poplačilo depozitov za bančne račune, temelječe na konceptu al-wadiah; če pa slednji temeljijo na konceptu mudaraba, so komitenti udeleženi tudi pri morebitnih izgubah.	Zagotavljajo poplačilo vseh depozitov.

Tabela 4: Primerjalna analiza islamskega in konvencionalnega bančništva
(Vir: www.bankislam.com.my)

Zgornja tabela podaja konceptualne in druge razlike med konvencionalnim in islamskim bančnim sistemom; iz navedenega je mogoče izluščiti, da sta si sistema principalno različna; medtem ko eden temelji na kapitalističnih teorijah, je drugi zgrajen na religioznih principih islama, ki močno zagovarja enakopravnost, blagostanje vseh meščanov ter družbeno pravičnost, torej je islamski bančni sistem odsev vseh teh prepričanj.

8 IMPLEMENTACIJA ISLAMSKEGA BANČNIŠTVA V KONVENCIONALNI BANČNI SISTEM TER MOŽNOST RAZVOJA IB V EU IN SLOVENIJI

Zaradi rasti povpraševanja po storitvah islamskih finančnih institucij v zahodnem svetu in vse večjega zanimanja vlagateljev z Bližnjega vzhoda po investiranju in razpršitvi svojih sredstev, so se konvencionalne banke začele zanimati za možnost implementacije storitev islamskih bank v svojo lastno ponudbo. Če želijo konvencionalne banke uspešno umestiti storitve in produkte islamskega bančništva v svoj sistem, morajo upoštevati sledeče določbe: procesi in principi ponudbe storitev islamskega bančništva morajo biti skladni s šeriatom; ločiti morajo islamska in konvencionalna sredstva; delovanje mora biti skladno z islamskimi računovodskimi standardi in izvajati morajo informativne kampanje (Solé, 2007).

Kot je bilo omenjeno, mora biti celovita ponudba islamskih storitev s strani konvencionalnih bank v popolnosti skladna s šeriatskimi predpisi; ker so slednji velikokrat dokaj kompleksni, je prvi pogoj, ki ga morajo upoštevati konvencionalne banke pri umestitvi storitev islamske banke, uvedba šeriatskega odbora ali pa vsaj svetovalca za tovrstna vprašanja. S tem se izognejo kasnejšim zapletom in težavam, ki lahko nastanejo zaradi neskladnosti ponujenih storitev islamskega bančništva s predpisi v šeriatu.

Eden izmed temeljnih principov islamskega bančništva je ohranitev etičnosti izvajanja vseh transakcij, posledica tega je sledeči zahtevani pogoj, ki ga morajo izpolniti konvencionalne banke: ločitev islamskih in konvencionalnih sredstev. Ta zahteva se izvaja zgolj kot preventivno dejanje, da povsem izločijo možnost prepletanja islamskih in konvencionalnih sredstev, namenjenih financiranju aktivnosti, ki po šeriatu niso dovoljena. V praksi se ta določba odraža v ustanovitvi svojstvenega sistema, ki se razlikuje od primarnega, namenjenega trženju in izvajanju konvencionalnih bančnih storitev, kar ni ravno preprosta in finančno enostavna naloga (Solé, 2007).

Naslednja zahteva se nanaša na upoštevanje računovodskih in revizijskih standardov, ki jih izdaja Računovodska in revizijska organizacija za islamske

finančne institucije (angleško Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions). Ti so izjemnega pomena, saj omogočajo podjetjem izvajanje poslovnih aktivnosti znotraj okvirja šerijata, pa tudi prispevajo k boljšem razumevanju in tolmačenju islamskega bančništva, kar ima pozitiven vpliv na odločanje o sodelovanju z islamsko banko; omogoča pa tudi večjo kredibilnost in zmožnost računanja uspešnosti poslovanja islamskih institucij (Solé, 2007).

Poslednji pogoj za implementacijo islamskih storitev v ponudbo konvencionalnega bančništva je izvajanje informativnih kampanj, ki vključujejo obveščanje ter ozaveščanje potencialnih porabnikov o islamskih storitvah in produktih ter o načinu delovanja in o vseh prednostih in tveganjih (Solé, 2007).

Ko konvencionalne banke proučijo in zgradijo sistem, ki zajema in upošteva vse zgoraj navedene pogoje, imajo na voljo več možnih načinov umestitve islamskih storitev v svoj sistem. Lahko se odločijo za najpreprostejši način, ki zajema uvedbo **islamskega okna** znotraj poslovalnice konvencionalne banke; zadeva je dokaj preprosta, v poslovalnici se uvede dodatno okno, ki ponuja storitve, skladne s šeriatom, to je lahko zgolj testno obdobje in prva faza bolj konkretne implementacije islamskega bančništva. Drugi način uvedbe islamskih storitev je skozi **investicijsko bančništvo**, in sicer denimo s pomočjo izdajanja obveznic sukuk; te so izdali v ZDA, pa tudi v Nemčiji itd.; slednje se izdajajo zaradi želje po pridobitvi kapitala s strani investitorjev z Bližnjega vzhoda, ki si lastijo veliko presežnih sredstev. Po uvedbi islamskih oken in pridobitvi zadostnega števila komitentov lahko banka ustanovi podružnico, namenjeno zgolj ponujanju islamskih produktov in storitev, lahko pa se tudi odloči za celovito spremembo, se popolnoma spremeni v islamsko banko in tako ponuja zgolj storitve in produkte skladne s Šeriatom (Solé, 2007).

8.1 Možnost in način ustanovitve IB v Sloveniji

Živimo v Sloveniji, zato je vsekakor to vprašanje aktualno. Po zapisih iz leta 2010 na spletni strani časnika Delo (<http://www.delo.si/clanek/99282>) islamske banke lahko poslujejo v Sloveniji v skladu z določili Zakona o bančništvu; takrat v Sloveniji ni poslovala nobena islamska banka, pa tudi noben poslovni subjekt ni vložil zahteve za ustanovitev islamske banke v Sloveniji, žal novejših podatkov ni bilo možno pridobiti.

Če se pokaže zanimanje za ustanovitev islamske banke, morajo pobudniki pridobiti: dovoljenje s strani Banke Slovenije za poslovanje oziroma opravljanje storitev; dovoljenje imetnika kvalificiranega deleža ter dovoljenje upravi, ki se izda v skladu z Zakonom o bankah (Zban). Ko Banka Slovenije pridobi vso potrebno in zahtevano dokumentacijo, podrobno prouči in oceni usposobljenost za opravljanje storitev ter na podlagi zakonodaje naznani svojo odločitev (<http://www.delo.si/clanek/99282>).

Veroizpoved	1921	1931	1953	1991	2002
Skupaj	1054919	1144298	1466425	1913355	1964036
Katoliška	1019302	1109532	1213987	1370561	1135626
Protestantska	27282	25717	21657	17884	16135
Pravoslavna	6611	6745	3976	46320	45908
Islamska	649	927	668	29361	47488
Druge veroizpovedi	953	1112	2065	775	3831
Verniki, ki ne pripadajo nobeni veroizpovedi	122 ³⁾	...	1791	3929	68714
Niso verniki, ateisti	...	257	151052	84656	199264
Niso želeli odgovoriti	81302	307973
Neznano ⁴⁾	...	8	71229	278567	139097

Tabela 5: Verska sestava prebivalstva Slovenije od 1921 do 2002

(Vir: <https://www.stat.si/popis2002/gradivo/2-169.pdf>)

Na podlagi zgornje tabele je možno ugotoviti, da je bilo leta 2002 približno 2,4 % prebivalcev pripadnikov islamske veroizpovedi, kar predstavlja dokaj pomemben podatek, saj to pomeni, da je bilo že takrat potencialnih komitentov dovolj, tako da je slovenski trg dokaj privlačen za ustanovitev islamske banke.

8.2 Možnost in način ustanovitve IB v EU

Islamsko bančništvo (Trakic, 2013) ima velik potencial razvoja in rasti v Evropski uniji, saj v Evropi prebiva več kot 15 milijonov muslimanov, za storitve omenjenega bančništva pa se ne zanimajo zgolj muslimani, temveč tudi pripadniki drugih veroizpovedi; v veliko državah v EU so bila, po zaznani dvomestni letni rasti islamskih bank na Bližnjem vzhodu uvedena islamska okna, kjer se izvaja ponujanje storitev in produktov islamskih bank.

Nekakšno središče islamskega bančništva v Evropi predstavlja prestolnica Velike Britanije, ki je vložila veliko naporov v vpeljavo storitev islamskega bančništva.

Na splošno gledano je pri vpeljavi in ustanovitvi islamskih bank v EU potrebno ustvariti primeren regulacijski in zakonodajni okvir, prav tako pa mora biti tudi sodni okvir za primere razreševanja problematičnih situacij vzpostavljen, dodelan ter primerno razvit.

Zelo pomembno je tudi omeniti (Trakic, 2013), da trenutno poteka proces preoblikovanja regulacijskega okvirja bančništva v EU, ki bo omogočal enostavnejšo možnost ustvarjanja novih produktov islamskega bančništva, ki bodo skladni z bančno zakonodajo EU. Vsaka banka, ki želi poslovati v EU, mora pridobiti dovoljenje za izvajanje aktivnosti, ki mu ga podeli pooblaščen organ v tisti državi (večinoma so to centralne banke), kjer bodo aktivnosti islamskega bančništva izvajane.

Kot je bilo že omenjeno, se središče islamskega bančništva nahaja v Londonu, veliko je bilo narejenega tudi v Nemčiji, Franciji in drugih članicah evropske unije.

1. Iran	11. Velika Britanija
2. Malezija	12. Bangladeš
3. Savdijska Arabija	13. Egipt
4. Kuvajt	14. Turčija
5. ZAE	15. Brunel
6. Bahrajn	16. Jordanija
7. Indonezija	17. Kenija
8. Pakistan	18. Sirija
9. Katar	19. Jemen
10. Sudan	20. Tunizija

Tabela 6: Najvišje rangirane države na svetu glede na vključenost in vodenje islamskega bančništva

(Vir: <http://www.worldfinance.com/>)

Zgornja tabela znova potrjuje trditev, da je London središče islamskega bančništva v Evropi. Ostale navedene države se večinoma nahajajo na Bližnjem vzhodu in v Aziji; slednje je razumljivo, saj muslimani predstavljajo večino prebivalcev, tako da je razvoj islamskih bank tam precej lažji in sprejemljivejši kot v državah, kjer je večinsko prebivalstvo druge veroizpovedi.

9 PRIHODNOST ISLAMSKEGA BANČNIŠTVA

Islamsko bančništvo je veliko let dosegalo visoko stopnjo rasti, ki je znatno presegala rast konvencionalnih bank. Sprva je islamskemu bančništvu kazalo odlično, saj je poleg visoke rasti obstajal še velik potencial v obliki vstopa na druge trge; velja izpostaviti predvsem nizko prisotnost na razvitih trgih, pomanjkanje prisotnosti na indijskem ter na drugih trgih z večinskim muslimanskim prebivalstvom.

Po določenem obdobju visoke rasti in hitrega razvoja islamskih bank se je v zadnjem času začel kazati trend upočasnjevanja rasti in zmanjševanja dobičkonosnosti; prvotno omenjeni negativni trend kaže, da je islamsko bančništvo verjetno izkoristilo svoj naravni delež komitentov⁵.

⁵ Stranke so razdeljene v tri skupine, in sicer dve skupini tvorijo stranke, ki so zveste islamskemu oziroma konvencionalnemu bančnem sistemu, tretjo skupino pa sestavlja 'lebdeča masa', predstavniki te izberejo tisto banko, ki je ugodnejša. Naravni delež torej predstavljajo zveste stranke.

Kljub zapisani trditvi, da so islamske banke presegle rast konvencionalnih, se to ni vedno odražalo tudi v višji dobičkonosnosti. Veliko manjših bank je precej let vlagalo velik napor v doseganje dobičkonosnosti, po drugi strani pa je imela na številne banke velik vpliv tudi tako opevana finančna in gospodarska kriza, zadnjih nekaj let je bilo mogoče opaziti tudi zmanjševanje profitnih marž pri večjih islamskih bankah (Garbols et al., 2012).

Upočasnjevanje rasti in zmanjševanje dobičkonosnosti sta svarilna znaka, ki ju morajo vsi zadolženi za razvoj islamskega bančništva vzeti resno. Za nadaljnji razvoj ter ohranitev rasti je ključno angažiranje v smeri vstopa na nove potencialne trge, prav tako pa morajo proučiti pozicioniranje ter doseči višjo operativno učinkovitost v vrednostni verigi.

Islamsko bančništvo se bo moralo v prihodnosti spopadati z veliko izzivi, katerim se bodo morali uspešno zoperstaviti, če bodo želeli nadaljevati z rastjo in dobičkonosnostjo, kar bi posledično lahko pripomoglo k večji stabilnosti in konkurenčnosti na denarnem trgu. Izzivi so predvsem spopadanje s konkurenco, ki postaja vse močnejša, konvencionalne banke se odločajo za implementacijo islamskih oken, s čimer poskušajo biti še konkurenčnejše; standardizacija in regulacija sta tudi dokaj problematični tematiki, kažeta se predvsem v različnem interpretiranju šeriatskih zapisov, saj denimo en šeriatski odbor lahko odobri nek bančni produkt, medtem ko ga drugi zavrne, obstaja tudi pomanjkanje specifičnih islamskih bančnih pravil; stroškovna struktura, ki je zaradi islamskih bančnih produktov dokaj kompleksna, stroškovni menedžment ter operativna učinkovitost pomembno vplivajo na stroškovno obsežnost, omenjeno bo vsekakor predmet proučevanja ter nadgrajevanja v prihodnosti; pomembno je tudi omeniti, da so konvencionalne banke veliko številčnejše in obsežnejše od islamskih bank, kar jim vsekakor daje določene prednosti (Garbols et al., 2012).

Islamske finančne institucije (IFI) se bodo morale odločiti o načinu nastopa na trgu in o ciljnem segmentu; imajo dve možnosti, in sicer se lahko odločijo, da bodo ciljale in poskušale zadovoljiti potrebe zgolj ozkega segmenta potencialnih komitentov, druga možnost pa je ciljanje na širši segment. Cilj IFI mora biti v prihodnosti vzpostavitev modernega, na stranki temelječega poslovnega modela, ki zajema koncept trajnostnega razvoja in etičnosti; če jim to uspe uspešno umestiti v svoj poslovni model, bodo predvidoma še povečali prepoznavnost, atraktivnost ter učinkovitost in dobičkonosnost.

Poleg omenjenega je zelo pomembno tudi izboljšanje produktivnosti, kar je možno doseči s fokusiranjem na stranko; storilnost je mogoče izboljšati s povečanjem pripravljenosti ter odzivnosti bankirjev in s podajanjem celovitih informacij, kjer je v času interakcije ključno omeniti ter objaviti vse bistvene informacije, pa tudi vpeljava novih prodajnih tehnik in orodij je izjemno pomembna. Velika možnost za izboljšave

se kaže tudi v povečanju učinkovitosti delovanja islamskih bank, saj se procesi denimo še vedno izvajajo ročno, kar je seveda zelo zamudno ter stroškovno neučinkovito; tako da bodo investicije v IT v prihodnosti izjemnega pomena. Pri IFI je možno zaznati tudi pomanjkanje uporabe konceptov outsourcing oziroma zunanje izvajanje storitev in offshoring, ki je opredeljeno kot zunanje izvajanje storitev v tujini (Garbols et al., 2012).

10 ZAKLJUČEK

S tovrstnim delom pridobljene ugotovitve bodo močno razširile obzorje in omogočile nekakšno celovitejšo sliko ter globlje razumevanje bančnega sistema na splošno, pa tudi temeljev delovanja islama ter šeriata, ki je, kot je bilo že omenjeno, osnova islamskega bančništva.

Cilji naloge, ki so se predvsem nanašali na jasno obrazložitev temeljnih konceptov in načel v islamskem bančništvu, so bili več kot uspešno izpolnjeni. Pričujoče delo ne podaja odgovorov zgolj na vprašanja, povezana z islamskim bančništvom, temveč tudi opisuje in podaja odgovore na vprašanja, ki se nanašajo na moralo in obnašanje ter vedenje pripadnikov islamske veroizpovedi.

Delovanje islamskega bančništva ima nekakšno religiozno identiteto, ki ga razlikuje od konvencionalnega. Vsaka aktivnost islamskih institucij mora biti skladna s šeriatskim pravom, ki je izpeljan iz Korana, suneta, idžme in kijasa; izvedba dejavnosti in/ali storitev, ki kršijo predpise v šeriatu, je prepovedana; islamske finančne institucije pred odobritvijo izvedbe določene storitve izpeljejo celovito detajlno preverbo skladnosti s šeriatom. Sam odnos je veliko bolj oseben kot pri konvencionalnem bančništvu; pri slednjem je glavni cilj bank pridobitev mesečnih anuitet, povečanih za obresti; po drugi strani pa islamske banke zaradi narave delovanja neprestano analizirajo in spremljajo uspešnost projektov, saj je njihov donos odvisen od donosa projekta. Islamski bančni sistem je zgrajen na temeljih svete knjige Koran, torej spodbuja pravične ter družbeno koristne in sprejemljive aktivnosti; po drugi strani je bil temelj delovanja konvencionalnega bančnega sistema zgrajen na principih in teoriji kapitalizma, slednja ni tako naklonjena prioritetnemu obravnavanju družbenih potreb ter družbi in pravičnosti na splošno.

S samo izdelavo diplomske naloge sem se veliko novega naučil ter dodobra razširil svoje obzorje. Pridobljeno znanje in razumevanje bo več kot prav prišlo v prihodnosti.

LITERATURA IN VIRI

Knjige:

- Kabir Hassan, M. (ur.) in Lewis, M. (ur.). (2007). *Handbook of Islamic Banking*. Velika Britanija: MPG Books Ltd, Bodmin, Cornwall.
- Solé, J. (2007). *Introducing Islamic Banks into Conventional Banking System*. International Monetary Fund.
- Vayanos, P., Wackerbeck, P., Golder, P. in Haimari, G. (2008). *Competing Successfully in Islamic Banking*. Združene države Amerike: Booz & Company Inc.

Spletne strani:

- Ameer, M. in Ansari, M. (2014). *Islamic Banking: Ijarah and Conventional Leasing* [elektronska izdaja]. *Developing Country Studies*, 9, 126–130.
- Bakar, M. (2010). *Broad Distinction Between Islamic and Conventional Banking*. Pridobljeno 11. 11. 2014 z naslova <http://www.bankislam.com.my/en/Documents/shariah/BroadDistinctionBetweenIslamicConventional.pdf>.
- *Banke brez obresti in povrhu še uspešne*. Pridobljeno 27. 4. 2015 z naslova <http://www.delo.si/clanek/99282>.
- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A. in Merrouche, O. (2010). *Islamic vs. Conventional Banking: Business Model, Efficiency and Stability*. Pridobljeno 11. 1. 2015 z naslova elibrary.worldbank.org/.
- Coulson, N. (2014). *Shari'ah*. Pridobljeno 5. 2. 2015 z naslova <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/538793/Shariah/68927/Development-of-different-schools-of-law>.
- Hanif, M. (2011). *Differences and Similarities in Islamic and Conventional Banking* [elektronska izdaja]. *International Journal of Business and Social Science*, 2, 166–175.

- Garbois, C., Gourp, C., Bhatnagar, G. in Pock, A. (2012). *The Future of Islamic Banking*. Koreja [elektronska izdaja]. Koreja: A. T. Kearney, Inc.
- *Islamic Banking and Economics: Introduction to Islamic Banking. The Islamic Banker*. Pridobljeno 23. 12. 2014 z naslova http://www.theislamicbanker.com/history_islamic_banking/.
- Introduction of Islamic Banking. (2011). *Meezan Bank*. Pridobljeno 2. 2. 2015 z naslova <http://www.slideshare.net/KingMaker1/introduction-of-islamic-banking?related=1>.
- Johnson, T. in Sergie, M. (2014). *Islam: Governing Under Shariah*. Pridobljeno 23. 12. 2014 z naslova <http://www.cfr.org/religion/islam-governing-under-sharia/p8034>.
- Kamran, M. (2011). *Islamic Shariah Law in Brief*. Pridobljeno 12. 2. 2015 z naslova <http://www.islam-watch.org/home/79-mirza/625-islamic-sharia-law-in-brief.html>.
- *Lecture Two: Recent History Of Islamic Banking And Finance*. (2001). Združene države Amerike: Anderson Graduate School of Management, University of California, Los Angeles. Pridobljeno 2. 2. 2015 z naslova <http://www.siddiqi.com/mns/Lecture2.htm>.
- Norrahman, I. (2014). *The History of Islamic Bank*. Pridobljeno 10. 1. 2015 z naslova http://www.slideshare.net/n_izzuddin/the-history-of-islamic-bank.
- Obaidullah, M. *Islamic Forex Trading*. Pridobljeno 12. 11. 2015 z naslova <http://islamikfinance.blogspot.com/>.
- *Path Solutions: 'Technology essential to Islamic banking'*. Pridobljeno 27. 4. 2015 z naslova <http://www.worldfinance.com/markets/path-solutions-technology-essential-to-islamic-banking>.
- *Sharia Law*. Pridobljeno 12. 2. 2015 z naslova <http://www.billionbibles.org/sharia/sharia-law.html>.
- Spencer, R. (2012). *Thirty Shariah Laws That Are Bad For All Societies*. Pridobljeno 12. 2. 2015 z naslova http://www.jihadwatch.org/2012/09/james-arlandson-thirty-shariah-laws-that-are-bad-for-all-societies#_Punishments.

- Trakic, A. (2013). *The Europe's approach towards islamic banking and finance: a way forward* [elektronska izdaja]. Proceedings of 6th International Business and Social Science Research Conference.
- *Verska, jezikovna in narodna sestava prebivalstva v Sloveniji*. Pridobljeno 27. 4. 2015 z naslova <https://www.stat.si/popis2002/gradivo/2-169.pdf>.
- *What is Sukuku. Islamic Development Bank*. Pridobljeno 13. 2. 2015 z naslova <http://thatswhy.isdb.org/irj/go/km/docs/documents/IDBDevelopments/Internet/thatswhy/en/sukuk/what-is-sukuk.html>.